

članci

PAPE, SLAVENSKI APOSTOLI I ĆIRILOMETODSKA
BAŠTINA U HRVATA

*Uz proglašenje sv. Ćirila i Metoda
suzaštitnicima Evrope (31. prosinca 1980)*

Dr Franjo ŠANJEK

Papa Ivan Pavao II. proglasio je krajem prošle godine sv. Ćirila i Metoda – uz sv. Benedikta – suzaštitnicima Evrope. Prigodnim apostolskim pismom *Egregiae virtutis* (Izvršni kreposnici), objavljenim 31. prosinca 1980,¹ papa također komemorira stotu obljetnicu enciklike *Grande munus* (Teška služba) Leona XIII.² i jedanaestu stoljetnicu pisma *Industriae tuae* (Tvojoj brižljivosti) Ivana VIII.³ kojim ovaj Hrvatima bliski papa odobrava slavensku liturgiju i Metodov misionarski rad u Moravskoj i Podunavlju.

Spomenuto papino pismo nema, međutim, samo komemorativni karakter; ono je odraz otvorenosti i novih gibanja u suvremenom katolicizmu. Naglašujući historijsko značenje dokumenata *Grande munus* i *Industriae tuae*, Ivan Pavao II. govori u navedenom apostolskom pismu o napretku ekumenskih shvaćanja kod katolika u posljednjih stotinu godina. Dalekosežno je papino mišljenje da se danas ne može više zamisliti kršćansku Evropu bez prisutnosti kršćanskog Istoka.

1 Izvorni latinski tekst objavljen je 1. siječnja 1981. u vatikanskom glasilu *L'Osservatore Romano*, CXXI (1981) 1, str. 1–2.

2 Enciklika *Grande munus* od 30. rujna 1880. objavljena je u službenim glasilima naših biskupija. Prenosimo je prema *Katoličkom Listu*, XXXI (1880) 42, str. 331–334.

3 Pismo je adresirano „dilecto filio Sfantopulcho (Svatopluk) glorioso comiti.” Usp. J.P. Migne, *Patrologia Latina*, sv. CXXVI, st. 904–906; *Radovi Staroslavenskog instituta* u Zagrebu, knjiga IV, Zagreb 1960, str. 72–73 (prema *Monumenta Germaniae, Epistolae* VII, str. 222–224). Hrvatsku verziju ovog teksta donosi A. Miličić u svom prilogu *Ćiril i Metod u Panoniji*, Marulić, XIII (1980) 4, str. 334–335.

Produblјivanje papinih refleksija zahtijeva upoznavanje integralnog sadržaja navedenih dokumenata, koje za čitaoce Bogoslovske smotre donosimo u hrvatskom prijevodu.

Djelovanje slavenskih apostola sv. Ćirila (Konstantina) i Metoda ide u korak s kulturnom, političkom i religioznom obnovom Bizanta nakon pobjede nad ikonoklastima (843).

Njihov otac bio je viši oficir (drugarios) carske vojske i kao takav dodijeljen upravitelju (strategos) Solunskog temata (pokrajine). Metod je rođen oko 815, a njegov brat Konstantin negdje 826/827. godine. Metod je izabrao političku karijeru i postao „upraviteljem jedne slavenske kneževine,”⁴ dok se Konstantin posvetio studiju i kao jedan od najvećih humanista svoga vremena, poslije Fotijevoг promaknuća za kancelara, preuzeo vodstvo na carigradskom sveučilištu, gdje su ga zbog učenosti i ljubavi prema znanosti prozvali *filozofom*.

Nakon ubojstva očevog prijatelja Theoctistosa, prvog ministra carstva i njegovog odgojitelja, Metod je otišao u samostan na Olimpu u Maloj Aziji.⁵ U spomenutom ga je samostanu kao redovnika nekoliko godina kasnije potražio brat Konstantin.

Dvojici braće povjeren je 860. godine diplomatsko-religiozno poslanstvo među Hazarima na Krimu.⁶ Poslije uspješno obavljene misije Metod je izabran starješinom samostana Polychron, dok njegov brat Konstantin preuzima službu profesora filozofije na patrijaršijskoj akademiji u Carigradu.

Moravski knez Rastislav (846–869), pritisnut Francima i Bugarima, predložio Bizantu 862. politički savez i ujedno zatraži da mu Carigrad pošalje misionare vješte jeziku moravskih i panonskih Slavena. Izbor je pao na Metoda i Konstantina, rodom iz Soluna, grada u kojem se govorilo grčki i slavenski. Uvaženi poliglot i gramatičar Konstantin prije odlaska u Moravsku sastavio je alfabet kojim su se mogle izraziti posebnosti slavenskog jezika. Većina jezikoslovaca drži da je to glagoljski alfabet, posve originalno pismo koje se razlikuje od ćirilice (djela Metodovih učenika) nastale prilagođavanjem grčke uncijale transkripciji slavenskog jezika.⁷ Uz pomoć Metoda i njegovih učenika, Konstantin se poslije toga dao na prevodenje dijelova Svetog pisma i liturgijskih tekstova na jezik koji se obično naziva *crkvenoslavenskim*.

---

4 Usp. F. Dvornik, *Les Slaves*, Paris 1970, str. 82. Vrlo vrijedan doprinos upoznavanju misije Slavenskih apostola dao je V. Štefanić, *Tisuću i sto godina od moravske misije*, Slovo, 13/1963, str. 5–42. Najpotpunije izvore o Ćirilu i Metodu čitalac će naći u F. Grivec – F. Tomšić, *Constantinus et Methodius Thessalonicenses. Fontes*, Radovi Staroslavenskog instituta, knjiga IV, Zagreb 1960.

5 U kanonu liturgijskog panegirika u Metodovu čast zapisano je: „Sveti i slavni učitelju, kad si ti odlučio napustiti obitelj i domovinu, svoju ženu i djecu, izabrao si pustinju da tamo požiiviš zajedno sa svetim ocima.” Usp. F. Dvornik, *Les Slaves*, str. 83.

6 *Hazari*, pripadnici nomadskih plemena turske jezične skupine, nastanjeni na području između Volge i Dnjepra uz Crno i Kaspijsko more.

7 Usp. *Nouvelle histoire de l’Eglise*, sv. II, Paris 1968, str. 32; F. Šanjek, *Počeci kršćanstva u Hrvata*, Crkva u svijetu, XI (1976) 3, str. 208.

U proljeće 863. godine bizantsko poslanstvo stiže u Moravsku. Konstantin i Metod organiziraju slavensku liturgiju od bizantskih časova i obrazaca latinske mise. Ova tzv. *Liturgija sv. Petra* zapravo je grčka verzija kanona rimske mise s ponekim dodatkom iz obrednika carigradske Crkve.⁸

Liturgijsko iskustvo Konstantina i Metoda u Moravskoj ne prihvaća utjecajni njemački kler. Godine 866/867. braća se upute prema jugu. Na prolazu kroz Panoniju srdačno ih primi panonski knez Kocelj, oduševljeni pobornik slavenskog jezika, koji im povjeri izobrazbu pedesetak svojih podanika. Za kraćeg boravka u Veneciji Konstantin hrabro brani upotrebu narodnog jezika u liturgiji protiv pristaša tzv. *trojezične hereze*, koji smatraju liturgijskim jezicima samo hebrejski, grčki i latinski.

Na poziv pape Nikole I. (858–867) braća stižu u Rim zimi 867/868. godine. U međuvremenu je ovog energičnog papu i borca za izravnu jurisdikciju Rima nad svim područjima nekadašnjeg rimskog Ilirika na Petrovoj Stolici naslijedio Hadrijan II. (867–872), koji isto tako pokazuje puno razumijevanja za Konstantinov i Metodov nesebični misionarski rad među Slavenima. Braća su u Rim donijela na Krimu pronađene kosti sv. Klementa, trećeg Petrovog nasljednika. Papa Hadrijan II. daje svoju podršku apostolima Slavena, preporučuje redenje njihovih učenika i izlaganje slavenskih liturgijskih knjiga u bazilici Sv. Marije Velike u Rimu. Na papinu želju Konstantin i Metod u više rimskih crkava slave euharistiju na slavenskom jeziku. U međuvremenu Konstantin se razboli i umre 14. veljače 869. godine. Pokopan je u bazilici Sv. Klementa. Nekoliko tjedana prije smrti postao je redovnik i uzeo ime Ćiril. Metoda papa imenuje srijemskim nadbiskupom i na Koceljevo traženje pošalje ga u Panoniju. Neki zaključuju da se njegova misionarska i pastirska djelatnost prostirala nad područjem današnje Mađarske i Slavonije.⁹

Metod je mnogo pretrpio od pobornika *trojezičnog krivovjerja*, deklariranih protivnika slavenskog bogoslužja. Poslije propasti Koceljeve kneževine Metod se vrati u Moravsku gdje nastoji učvrstiti organizaciju slavenske Crkve. U tom nastojanju preveo je „gotovo cijelu *Bibliju* (osim dijelova koji su već ranije bili prevedeni), *Nomokanon* (zakonik), odabrane *legende* i *žitija svetaca*, a sastavio je i neke homilije – te tako dao osnovni repertorij slavenskoj crkvi.”¹⁰

U sjeni sukoba između Rastislava i nećaka mu Svatopluka njemački kler proglašuje Metoda uzurpatorom biskupskih prava i zatvara ga u neki bavarski samostan.¹¹ Doznajući za Metodov udes, papa Ivan VIII. (872–882), preko legata

---

8 Usp. M. Biškup, *Influsso della liturgia di San Pietro sui messali glagolitici croati*, *Ephemerides liturgicae*, XC (1976) 1, str. 3–28.

9 F. Dvornik, *Les Slaves*, str. 92. Ukazujući na geografski položaj Svatoplukove države i Metodove nadbiskupije A. Miličić (*Ćiril i Metod u Panoniji*, str. 330) ističe da su „susjedski i prijateljski odnosi mnogo razumljiviji ako je Sventopluk negdje u današnjoj Slavoniji ili u Srijemu.”

10 *Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture*, Zagreb 1980, str. 75.

11 Usp. F. Dvornik, *Les Slaves*, str. 90, bilj. 11.

Pavla iz Ancône, zatraži od Ljudevita Njemačkog i bavarskih biskupa da srijemskog prvostolnika odmah oslobode. Bavarski kler optuži Metoda zbog ispuštanja riječi „Filioque” iz vjerovanja, ali mu pođe za rukom opravdati se pred papom. U Rimu 880. godine srijemski je nadbiskup uspio dokazati svoju pravovjernost i izboriti priznanje slavenske liturgije, koju papa Ivan VIII. odobrava značajnim riječima:

„Zacijelo nije protiv vjere ili crkvene nauke pjevati misu ili čitati sveto Evanđelje ili božanska čitanja Novoga i Staroga saveza, dobro prevedena i protumačena, ili ako se pjeva čitava služba časova na tom istom slavenskom jeziku. Onaj koji je naime stvorio tri glavna jezika, hebrejski, grčki i latinski, stvorio je i sve ostale jezike na svoju hvalu i slavu.”¹²

Na poziv cara Bazilija I. i patrijarha Focija, Metod oko 882. godine dolazi u Carigrad. Posljednje godine svoga života doživljava neuspjeh. Nakon smrti Ivana VIII. (882) gubi podršku Petrova nasljednika.

Poslije Metodove smrti (885) nitranski biskup Wiching nastoji od pape Stjepana VI. (885–891) ishoditi zabranu slavenske liturgije. Nekoliko mjeseci kasnije najodaniji Metodovi učenici, među kojima i njegov izabrani nasljednik Gorazd, bili su protjerani iz Moravske.

Za posljednjeg boravka u domovini Metod je u Carigradu ostavio jednog svećenika i jednog đakona sa slavenskim liturgijskim knjigama. Njegove učenike, koje su Moravljani prodali kao robove, otkupio je bizantski car na mletačkoj tržnici i poslao u Bugarsku kao misionare. Bugari su njihovo djelo predali u nasljedstvo Rusima i Srbima. Dio Metodovih učenika našao je, čini se, zaštitu u susjednoj Češkoj. Tako se misionarsko djelo slavenskih apostola sv. Ćirila i Metoda održalo i nakon protjerivanja Metodovih učenika iz Moravske i Panonije.¹³

Slavensko je kršćanstvo podijeljeno u dvije kulturne zone, oblikovane pod utjecajem dvaju različitih obreda, koji izražavaju dvije specifične orijentacije evropske civilizacije u srednjem vijeku. Područja Hrvata, Slovenaca, Moravljana, Čeha, Slovaka, Poljaka i polapskih Slavena nalaze se na području rimskog obreda, dok Rusi i drugi balkanski Slaveni pripadaju kršćansko-pravoslavnom Istoku.

Usprikoš nekim duboko uvriježenim razlikama, koje naglašava utjecaj klera istočnog i zapadnog obreda, obje zone zadržavaju dosta sličnosti i paralelizma. Sve ih naime povezuje zajednička slavenska podloga, sustav narodnog vjerovanja koji se sačuvao kod svih slavenskih naroda i na svoj način oblikovao njihovu viziju svijeta, nadnaravnog, čovjeka i društva.¹⁴

Misijski rad slavenske braće sv. Ćirila i Metoda bio je nesumnjivo koristan za sve slavenske narode. Iz oskudnih povijesnih vrela teško je odrediti značenje ćirilometodske baštine u kulturnoj i religioznoj prošlosti hrvatskog naroda. Neki pretpostavljaju da se dio prognanih Metodovih učenika našao u Dalmaciji, gdje

12 Ivan VIII, *Industriae tuae*, usp. F. Šanjek, *Počeci*, str. 208.

13 *Nouvelle histoire de l'Eglise*, str. 35–37; F. Dvornik, *Les Slaves*, str. 97.

14 *Histoire vecue du peuple chrétien*, sv. I, Toulouse 1979, str. 315–316.

se staroslavenska liturgija održala do naših dana.¹⁵ Ostaje činjenica da Hrvati imaju kao baštinu slavenskih apostola i njihovih učenika na narodni jezik prevedeno Sveto pismo¹⁶ i druge liturgijske tekstove.¹⁷

Sa slavenskom liturgijom kao neizbrisivim pečatom ćirilometodske baštine na hrvatskom prostoru nalazi plodno tlo i glagoljica. U znanstvenim krugovima danas prevladava mišljenje da je glagoljica Ćirilovo pismo,¹⁸ koje „nije nastalo spontanom evolucijom iz nekog starijeg sistematskog pisma, nego pretežno njegovim stvaralaštvom.”¹⁹ Toma Arhidakon naprotiv tvrdi „da je gotska (glagoljska) slova pronašao neki Metod krivovjerac, koji je mnoge stvari protiv pravila katoličke vjere na istom slavenskom jeziku lažući napisao.”²⁰ Tomino mišljenje potvrđuje i dodatak anonimnom spisu *O obraćenju Bavaraca i Karantanaca*, u kojem se kaže da je iz „krajeva Istre i Dalmacije došao neki Metod, koji je pronašao slavensko pismo i na slavenskom obavljao službu Božju.”²¹

Glagoljica se u Hrvatskoj održala usprkos nepovoljnim odlukama splitskih sabora iz 925.²² i 1060.²³ godine. Na molbu senjskog biskupa Filipa papa Inocent IV. dopušta 1248. njezinu upotrebu „ali samo u onim krajevima u kojima se već upotrebljava.” Papina se odluka temelji na izjavi „da ima u Slavoniji (Hrvatskoj) osobito pismo za koje svećenstvo te zemlje tvrdi da ga ima još od blaženoga Jeronima, a upotrebljava ga u službi Božjoj.”²⁴ Ova izjava nalazi oslonac u pisanju Mavra Hrabana (780–856) koji u knjizi *O iznašaću jezika* donosi jedan primjer glagoljici pomalo sličnog pisma za koje tvrdi da ga je sastavio izvjesni Etik, skitski filozof i kozmograf, a koje se na Zapadu raširilo zaslugama sv. Jeronima.²⁵

---

15 F. Dvornik, *Les Slaves*, str. 97.

16 O Bibliji Ćirila i Metoda kod Hrvata vidi T.S. Vojnović, *Prevođenje cjelovite Biblije u Hrvata do prve tiskane Biblije 1831. godine* (disertacija), Zagreb 1976, str. 8–23 (ciklostilom).

17 Usp. J. Fućak, *Šest stoljeća hrvatskoga lekcionara u sklopu jedanaest stoljeća hrvatskoga glagoljaštva*, Zagreb 1975.

18 O pitanjima u vezi s glagoljicom vidjeti *Slovo*, 21/1971, koje sadrži zbornik radova prikazanih na simpoziju pod naslovom „Glagoljica. Jedanaest stoljeća jedne velike tradicije,” koji su priredili JAZU i Staroslavenski institut „Svetozar Ritig” (21–28. rujna 1969.).

19 N. Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, Zagreb 1971, str. 399.

20 Toma Arhidakon Splitski, *Historia Salonitanorum Pontificum*, pogl. XVI.; izd. VI. Rimondo, Split 1960, str. 29. Papa Ivan X. piše splitskom nadbiskupu Ivanu da se neki „zapuštajući nauku evanđelja, kanonske knjige, pa i apostolske odredbe, utječu nauci Metoda, kojega ne nalazimo ni u jednoj knjizi među svetim piscima.” Usp. N. Klaić, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine*, Zagreb 1972, str. 31.

21 Usp. V. Štefanić, *Tisuću i sto godina*, str. 32; N. Klaić, *Povijest*, str. 398.

22 V. Blažević, *Concilia et synodi in territorio hodiernae Jugoslaviae celebrata*, Vicentiae 1967, str. 17; N. Klaić, *Izvori*, str. 34–35.

23 V. Blažević, *Concilia*, str. 22; N. Klaić, *Izvori*, str. 59.

24 N. Klaić, *Izvori*, str. 147.

25 Usp. F. Šanjek, *Bosansko–humski krstjani*, Zagreb 1975, str. 44, bilj. 3 (s prethodne strane).

Baština slavenskih apostola, koju njihovi učenici donose u Hrvatsku, nije samo glagoljica nego i književni jezik. „Hrvatska je u pogledu jezika bila jedina među slavenskim zemljama” – piše N. Klaić – „u kojoj se održao staroslavenski jezik, pa je ta činjenica, uz druge, na svoj način djelovala i na formiranje književnog jezika.”²⁶ Crkvena književnost u Hrvatskoj bila je „čvrst temelj za stvaranje svjetovne književnosti već u ranom srednjem vijeku – i to ne samo za popove glagoljaše, nego i za feudalce koji priređuju, prepisuju i čitaju tekstove viteške književnosti,” zaključuje J. Bratulić.²⁷ Hrvatska glagoljica prešla je i „u domenu crkvene i svjetovne uprave,” te su „pravni dokumenti pisani glagoljicom” bitno doprinijeli „razvoju hrvatske pravne terminologije i kodifikaciji običajnoga prava i instituta.” Tako se hrvatsko glagoljaštvo „kao društveno-politička snaga” tijekom minulih stoljeća „očituje u otporu prema latinaškoj crkvi i kozmopolitizmu Zapada” i daje svoj „udio u borbi za očuvanje staroslavenskog jezika u bogoslužju, a taj jezik razvojem i prihvaćanjem elemenata narodnoga govora postaje s vremenom jezikom hrvatske srednjovjekovne i zatim renesansne književnosti.”²⁸

EGREGIAE VIRTUTIS

APOSTOLSKO PISMO PAPE IVANA PAVLA DRUGOG

(Izd. *L'Osservatore Romano, Giovedì 1°*
Gennaio 1981, str. 1–2; preveo prof. dr. Bonaventura Duda)

I. – Izvršni kreposnici Ćiril i Metod ove nam godine ponovno obuzimlju misao i srce, jer se vraćaju dvije osobito značajne stoljetnice. Podjedno se navršava sto godina od objavljivanja encikličkog pisma pape Leona XIII. *Grande munus* od 30. rujna 1880. Veliki papa tim pismom svoj Crkvi doziva u sjećanje ove dvije velike osobnosti i njihovu apostolsku djelatnost, te ustanovljuje njihov liturgijski blagdan i uvodi ga u kalendar katoličke Crkve.²⁹ Istovremeno pada i jedanaesta stoljetnica pisma *Industriae tuae* što ga je naš prethodnik Ivan VIII. uputio moravskom knezu Svatopluku u lipnju 880. godine.³⁰ Tim se pak pismom hvali i odobrava upotreba slavenskog jezika u svetoj liturgiji, „kako bi se i tim jezikom oglašavale pohvale i djela Gospodina našega Isusa Krista.”³¹

Braća Ćiril i Metod, Grci, rođeni su u Solunu, gradu u kojemu je boravio i djelovao sveti Pavao. Od samog početka svoga poziva uspostavili su tijesne duhovne i kulturne veze s patrijarhalnom carigradskom Crkvom u kojoj su tada cvale najraznovrsnije kulturne djelatnosti i njegovala se misionarska poduzetnost. Tu su se

26 N. Klaić, *Povijest*, str. 400.

27 *Enciklopedija hrvatske povijesti*, str. 158.

28 *Enciklopedija hrvatske povijesti*, str. 158.

29 Bilješka u papinu tekstu: Leonis XIII. P. M. *Acta*, sv. II, str. 125–137.

30 Papa se poziva na *Magnae Moraviae fontes historici*, sv. III, Brno 1969, str. 197–208.

31 *Magnae Moraviae*, str. 207.

sveta braća oblikovala u višim znanostima.^{3 2} Obojica su odabrala monaški život, ali su umjeli spojiti dužnosti redovničkog zavjetovanja sa zalaganjem oko promicanja vjere. O tom su dali prvo svjedočanstvo kad su se posvetili evangelizaciji Hazara u Herzonezu Tračkom.^{3 3}

No osobit njihov posao bijaše sveta misija u Velikoj Moravskoj, među narodima koji su tada nastavali Balkanski poluotok i Podunavlje. Tu su misiju preuzeli na molbu moravskog kneza Rastislava koji je to zatražio od cara i carigradske Crkve. Kako bi odgovorili potrebama svoje apostolske službe među tim narodima, preveli su na slavenski jezik Svete knjige za liturgijske i katehetske potrebe. Tako su udarili temelje uljudbe tih naroda na vlastitom jeziku. Stoga se s pravom i zaslugom smatraju ne samo slavenskim apostolima, nego i ocima kulture svih tih naroda za koje su ti prvi spomenici na slavenskom jeziku polazište i izvor sve njihove susljedne književnosti.

Ćiril i Metod su razvijali svoju misionarsku službu u najtješnjoj povezanosti i s carigradskom Crkvom, koja ih je poslala, i sa rimskom Stolicom svetog Petra, koja ih je potvrdila. Tako su očitovali jedinstvo Crkve koja u to vrijeme njihova života i djelatnosti još nije bila podijeljena na Istok i Zapad, makar su se već zaoštravale teške napetosti između Rima i Carigrada.

U Rimu su Ćirila i Metoda s počastima dočekali papa i rimska Crkva. Tu je odobren i podržan sav njihov apostolski rad, pa i upotreba slavenskog jezika u svetoj liturgiji, iako su se tome protivili neki zapadni krugovi. U Rimu je Ćiril zaklopio oči (14. veljače 869) i tu je pokopan u crkvi svetog Klementa. A Metoda je papa postavio nadbiskupom drevne srijemske stolice,^{3 4} te ga poslao u Moravsku da nastavi svoj providnosni apostolski rad. I on se uistinu najsvojiskije i hrabro dao na posao u narodu, zajedno sa svojim učenicima sve do svoga preminuća (6. travnja 885).

II. — Prošlo je, dakle, stotinu godina otkako je papa Leon XIII. enciklikom *Grande munus* svu Crkvu podsjetio na besmrtnu zaslugu svetih Ćirila i Metoda u evangelizaciji Slavena. A ove (1980) godine Crkva slavi tisućpetstotu obljetnicu rođenja svetog Benedikta kojega je časni naš prethodnik Pavao VI. godine 1965. proglasio zaštitnikom Evrope. Ta će zaštita cijele Evrope, čini se, jasnije doći do izražaja ako se tom izvrsnom svetom patrijarhu Zapada i njegovu djelu pridruže osobite zasluge dvojice svete braće Ćirila i Metoda. Tome u prilog govore mnogi razlozi koji proistječu iz drevne i naše evropske suvremene povijesti, a imaju dobar teološki, eklezijalni i kulturni temelj u cjelokupnoj povijesti evropskog kontinenta. Stoga, prije no što mine ova godina, posebno posvećena spomenu svetog Bene-

---

32 Ovdje papa citira Grivecovo i Tomšičevo djelo *Konstantin i Metodije Solunjani* (Radovi Staroslavenskog instituta, knjiga 4, Zagreb 1960).

33 Ovdje se zapravo radi o *Herzonezu Tauričkom* (poluotok Krim), dok se *Herzonez Trački* (Galipolje) nalazi na Dardanelima.

34 *Sirmium*, danas Srijemska Mitrovica, u rimsko vrijeme središte pokrajine *Pannonia Secunda*. U IV. stoljeću metropolitansko središte Zapadnog Ilirika. Papa Hadrijan II. pokušava 869. oživjeti nadbiskupiju Sirmium davši joj jurisdikciju na prostranom području središnjeg Dunava. Usp. *Enciclopedia cattolica*, sv. XI, Città del Vaticano 1953, str. 759.

dikta, želimo o stoljetnici enciklike Leona XIII. ovim pismom vrednovati sve razloge zbog kojih proglašujemo svete Ćirila i Metoda suzaštitnicima Evrope.

III. – Zaista, geografski i općenito gledana, Evropa je plod takoreći dvaju točkova tradicija na koje se nadovezuju i dva različita oblika kulture što se, dakako, uzajamno dopunjuju. Sveti Benedikt je osobito oblikovao Zapadnu i Srednju Evropu, a po benediktinskim je središtima dopro i u druge krajeve zemlje. On se nekako nalazi na čelu one kulturne struje koja proistječe iz Rima, sjedišta nasljednika svetog Petra. A sveta solunska braća predstavljaju najprije drevnu grčku kulturu, te susljedno zračenje carigradske Crkve i istočne predaje, što je sve tako duboko opećatilo duhovnost i kulturu tolikih naroda i zemalja Istočne Evrope.

Poslije Drugog vatikanskog sabora, nakon tolikih stoljeća podijeljenosti, sa strane obiju Crkava – i Istočne i Zapadne, između Rima i Carigrada – poduzeti su odlučni koraci u pravcu potpunog zajedništva. Stoga su svi izgledi da je proglašenje svetih Ćirila i Metoda – sa svetim Benediktom – suzaštitnicima Evrope posve u skladu sa znakovima našega vremena. Napose jer se to događa ove (1980) godine, kada su obje Crkve, katolička i pravoslavna, stupile na put najzamašitijih odluka otpočevši dijalog na otoku Patmosu,^{3 5} koji je po predaji slavan zbog blaženog Ivana Apostola i Evandeliste. Ovo naše proglašenje želi ovjekovječiti i taj događaj.

No ovo proglašenje smjera i tome da svi naši suvremenici postanu svjesni koliko je važno naviještanje Evandjelja koje je Isus Krist povjerio Crkvama, a za koje su se toliko trudila sveta braća, apostoli Slavena. Evandeoska je blagovijest bila put i sredstvo da su se u doba nastajanja Evrope toliki narodi uzajamno upoznali i srasli. Odatle je proistekla i zajednička baština duhovnosti i kulture koju uživa današnja Evropa.

IV. – Moja je najdublja želja da – dobrotom presvete Trojice i zagovorom Bogorodice i svih svetih – otpadne sve što razjedinjuje Crkve, narode i zemlje; a različiti oblici predaja i kulture neka pridonesu uzajamnom nadopunjavanju u onom bogatstvu koje je plod složnih duša.

Neka svijest o tom duhovnom bogatstvu, koje se različitim putovima namrlo u baštinu pojedinih naroda evropskog kontinenta, omogući da naši suvremenici ustraju u dužnom poštovanju opravdanih zahtjeva i prava drugih naroda i u nastojanjima oko mira. Neka nikako ne sustanu pridonositi općem boljitku sviju i raditi na sretnoj budućnosti svih ljudi na zemlji.

Stoga, na temelju sigurnih poznavanja stvari i nakon zrela razmišljanja, puninom svoje apostolske vlasti, a snagom ovoga pisma, svete Ćirila i Metoda postavljamo i proglašujemo kod Boga nebeskim suzaštitnicima cijele Evrope i dodjeljujemo im sve časti i liturgijske povlastice koje po pravu pripadaju osobitim mjesnim zaštitnicima.

---

35 O započetom dijalogu na Patmosu pisano je u *Glasi Koncila*, XIX (1980) 12, str. 2 (Službeni teološki razgovori pravoslavnih i katolika na Patmosu). Ovaj dijalog teologa Istočne i Zapadne Crkve ugovoren je 30. studenoga 1979. u Carigradu prilikom susreta pape Ivana Pavla II. i patrijarhe Dimitrios. Poblježe informacije o sastanku na Patmosu i Rhodosu vidi u *Informations catholiques internationales*, 552/1980, str. 6–8.

Mir ljudima dobre volje!

Dano u Rimu, kod svetog Petra, pod Ribarovim prstenom, dana 31. prosinca 1980. godine, treće godine našega prvosvećeništva.

Papa Ivan Pavao II.

GRANDE MUNUS

OKRUŽNICA PAPE LEONA XIII.

(Izd. Katolički List, XXXI/1880, br. 42, str. 331–334; prijevod s manjim izmjenama u istom broju KL, str. 335–338)

Teška služba širiti kršćansko ime, na osobit način povjerena blaženom Petru, prvaku apostola, i njegovim nasljednicima, potaknu rimske pape na marljivo slanje vjesnika svetog Evanđelja u razno vrijeme među različite narode svijeta, kako se već činilo da potrebe i namisli milosrdnoga Boga zahtijevaju. Stoga kako su poslali Augustina Britancima da uzgoji duše, Patrika Ircima, Bonifacija Germanima, Vilebrorda Frižanima, Nizozemcima i Belgijancima, te prečesto ostale drugim narodima, tako svetim muževima Ćirilu i Metodu podijeliše vlast da vrše apostolsku službu kod slavenskih naroda; oni su svojom ustrajnošću i neumornim radom postigli da su ovi ugledali svjetlo Evanđelja i priveli ih od surova života k ljudskoj i građanskoj uljudbi.

Ako svekoliko slavenstvo, sjećajući se dobročinstva, nije ljudskim spominjanjem prestalo slaviti Ćirila i Metoda, dva slavna apostola, nije ih s manje žara slavila ni rimska Crkva, koja ih je u mnogome častila dok su još bili živi i nije htjela da bude bez pepela jednoga umrloga. Još od godine 1863. bilo je stoga slavenskim narodima, Česima, Moravljanima i Hrvatima, kod kojih je bio običaj svake godine deveti dan mjeseca ožujka proslavljati svetkovinu Ćirila i Metoda, dopuštanjem našeg predšasnika neumrle uspomene Pija IX.³⁶ dopušteno da ubuduće svetkuju kao blagdan peti dan mjeseca srpnja i da molitvene časove mole na spomen Ćirila i Metoda. Nedugo zatim, u vrijeme zasjedanja velikog koncila u Vatikanu, premnogi su biskupi ovu Apostolsku stolicu ponizno molili da se njihovo štovanje i stalna svetkovina protegne na čitavu Crkvu. No budući da je stvar ostala neriješenom do danas, a po okolnostima vremena promijenilo se državno stanje u onim pokrajinama, čini nam se, da se pružila zgodna prilika ići na ruku slavenskim narodima, za čiju smo dobrobit i spasenje vrlo zabrinuti. Stoga, ne želeći da oni u ijednoj stvari čekaju na našu očinsku ljubav, a htijući da se raširi i umnoži štovanje svetih ljudi koji će, kao što su nekoć šireći katoličku vjeru slavenske narode od propasti dozvali k spasenju, danas nebeskom zaštitom moćno pomagati. A da se još bolje

36 Prigodom proslave tisućgodišnjice njihovog dolaska u Moravsku (863–1863), papa Pio IX. proglašava 5. srpnja novim datumom svetkovanja sv. Ćirila i Metoda u slavenskim zemljama umjesto dotadašnjeg 9. ožujka. Usp. V. Stefanić, *Tisuću i sto godina*, str. 40.

vidi kakvi su bili oni koje predlažemo katoličkom svijetu da ih časti i štuje, rado ćemo ukratko dotaknuti povijest njihova rada.

Ćiril i Metod, braća po krvi, rodili su se u Solunu u glasovitoj obitelji i već zarana pošli u Carigrad da u tom prvom gradu Istoka izuče nauke. I nije ostala sakrivenom iskra darovitosti, koja je već tada svjetlucala u mladićima, jer su i jedan i drugi u kratkom vremenu vrlo napredovali, a posebno Ćiril koji je u znanosti stekao tu slavu da su ga zbog osobitog poštovanja zvali *filozofom*. Malo zatim Metod se zamonasio, a Ćiril je bio počašćen od carice Teodore, na preporuku patrijarhe Ignacija, povjerljivom zadaćom da u kršćanskoj vjeri podučí Hazare, stanovnike s one strane Herzoneza, koji su iz Carigrada zamolili vrsne djelatelje svetinja. Ovu službu primi rado. Došavši u Herzonez Taurički,³⁷ bavio se jedno vrijeme, kako neki pripovijedaju, izučavanjem materinskog jezika onoga naroda, te mu se u ono vrijeme dogodila velika sreća da nade svete ostatke svetog Klementa I, rimskog pape, koje je lako prepoznao, što prema raširenoj predaji, što po sidru, kojim je, kako je poznato, na zapovijed cara Trajana bačen u more i poslije sahranjen.³⁸ Stekavši tako dragocjeno blago, prođe gradove i mjesta Hazara i ove, podučene svojom poukom i potaknute Bogom, uništivši mnogovrsna praznovjerja, privede Isusu Kristu. Uredivši najbolje kako je znao novu kršćansku općinu, ostavi ondje osobiti dokaz svoje požrtvovnosti i ljubavi time što je od urođenika odbio sve darove, izuzevši oslobađanja robova koji su ispovijedali kršćansko ime. Doskora se radostan vrati u Carigrad te i sam stupi u samostan Polychron, gdje se već nalazio (njegov brat) Metod.

Međutim, glas o sretnom uspjehu među Hazarima dođe moravskom knezu Rastislavu. Potaknut primjerom Hazara, ovaj je s carem Mihaelom III. radio na tome da iz Carigrada dobije nekoliko evanđeoskih radnika i nije teško dobio ono što je želio. Tolikim već djelima oplemenjena krepost i odlučna volja Ćirila i Metoda da pruže ruku pomoćnicu bližnjemu bila je povodom njihova poslanja u Moravsku. Dok su prolazili Bugarskom, koja tek što je bila pokrštena, nigdje nisu propuštali priliku da šire kršćansku vjeru. Na granicama Moravske dočeka ih veliko mnoštvo ljudi i primi ih s velikim oduševljenjem i izvanrednim veseljem. Nije bilo nikakvog oklijevanja da kršćanskom poukom uzmu odgajati te duše i pridizati ih do nade nebeskih dobara; i to tolikom silom i tako djelotvornom marljivošću da je moravski narod za kratko vrijeme vrlo rado prionuo uz Isusa Krista. Tome je ne malo doprinijelo poznavanje slavenskog jezika, što ga je Ćiril već prije bio naučio, a mnogo je pripomoglo i Sveto pismo obaju zavjeta koje je on prenio na narodni jezik. Stoga sav slavenski narod ima mnogo toga zahvaliti ovom čovjeku, jer je od njega primio ne samo dobročinstvo kršćanske vjere, nego i građanske uljudbe; Ći-

---

37 Krimski poluotok. Vidi bilj. 33.

38 Za Trajanova vladanja Klement I. Rimski prognan je na Krim. S njim je u progonstvo pošao i dio njegovih obraćenika. Pripovijeda se da su u kamenolomima mramora mnogo trpjeli zbog nestašice pitke vode, koju uz pomoć Božju Klement otkrije svojim trnokopom. Razjareni zbog ovog čuda, njegovi tamničari mu privežu sidro oko vrata i strmoglave ga u more. Usp. *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb 1979, str. 331.

ril i Metod su prvi koji su sastavili pismo za jezik samih Slavena, pa se s tog razloga punim pravom smatraju početnicima istoga jezika.

Iz tako udaljenih i prostranih krajeva dođe u Rim sretna vijest o njihovom uspjehu i djelima. Tako, kada je papa Nikola I. zatražio da vrlo vrijedna braća dođu u Rim, oni bez oklijevanja odluče izvršiti što im je bilo naredeno, te radosno krenu na put u Rim ponijevši sa sobom i moći svetog Klementa. Na tu vijest pođe Hadrijan II, koji je bio izabran umjesto pokojnog Nikole, uz pratnju naroda i klera u susret prejasnim gostima, iskazavši im na taj način veliko poštovanje. Tijelo svetog Klementa, iznenada proslavljeno velikim čudesima, bude u svečanoj povorci prenijeto u baziliku, koja je u doba Konstantina bila podignuta na istom mjestu gdje je nekoć bila očinska kuća nepobjedivoga mučenika. Potom Ćiril i Metod izvijeste papu, uz prisutni kler, o apostolskom poslu u kojem su sveto i marljivo radili. A jer su ih (neki) prekoravali da su radili protivno ustanovama preda i svetim vjerskim običajima, budući su obavljajući svetu službu upotrebljavali slavenski jezik, opravdali su se tako čvrstim i jasnim razlozima da ih je Papa i sav kler pohvalio i to im odobrio. Na to ih, nakon što su obojica po obrascu ispovjedili katoličku vjeru i zavjetovali se da će ostati u vjeri blaženoga Petra i rimskih papa, Hadrijan II. imenova i posveti za biskupe, kao što je i više njihovih učenika zaredio u različite stupnjeve svetih redova.

Ipak je providnost Božja htjela da Ćiril u Rimu 14. veljače 869. godine završi tijek svoga života, više zreo u kreposti nego u dobi. Bio je sahranjen javnim sprovodom i veličanstvenim slavljem, onim istim kojim se pokapaju rimski pape, te je iz osobite počasti stavljen u grob koji je Hadrijan II. sagradio za sebe. Sveto tijelo pokojnikovo, jer rimski puk nije dopustio da se odnese u Carigrad, iako je to bila vruća želja njegove tužne majke, bude unijeto u crkvu svetog Klementa i sahranjeno pokraj njegova pepela, kojeg je sam Ćiril toliko godina sa strahopoštovanjem čuvao. Dok su ga vozili gradom, uz svečano pjevanje psalama, činilo se da je rimski puk tolikim pogrebnim sjajem i trijumfom prikazao svetomu mužu žrtve nebeskih počasti.

Poslije toga Metod se odredbom i voljom papinom kao biskup vrati u Moravsku da bi obavljao redovite dužnosti svoje apostolske službe. Postavši u toj pokrajini *forma gregis ex animo*, trsio se da danomice sve većom gorljivošću služi katoličkoj stvari; hrabro se opirao spletkama novotara da svojim bezumnim mnijenjima ne potresu katoličkim imenom; poučavao je u vjeri Svatopluka, koji je naslijedio kneza Rastislava, a kad je ovaj napustio (svoje kršćanske) dužnosti kaznio ga je interdiktom. Iz tih razloga navukao je na sebe mržnju opakog i okaljanog silnika koji ga je poslao u progonstvo. Ali uskoro uspostavljen (u prijašnje časti) postigao je prikladnim opomenama da su se na knezu opazili znakovi promjene srca i da je uvidio kako valja prvašnji običaj popraviti novim životom. I doista je čudno da je budna Metodova ljubav prešla moravske granice i kao što je za Ćirilova života taknula Liburne³⁹ i Srbe, tako je sada obgrlila Panonce, kojima je on kneza Kocelja

---

39 Naziv nekadašnjeg ilirskog plemena na prostoru između Krke u Dalmaciji i Raše u Istri, koji se kasnije primjenjivao na Hrvate toga područja.

u katoličkoj vjeri odgojio i njega u dužnosti uzdržao, i Bugare koje je zajedno s kraljem Borisom u vjeri kršćanskog imena utvrdio; i Dalmatince s kojima je dijelio nebeske darove; i Kranjce, kod kojih je mnogo radio da ih privede k spoznaji i štovanju jedinoga pravoga Boga.

No to mu pribavi neprilika. Neki naime iz nove kršćanske općine, zavidjevši Metodovom uspješnom radu i krepostima, optuže ga nevinu kod Hadrijanova nasljednika Ivana VIII. da je sumnjiv u vjeri i da je povrijedio običaj pradjedova, koji u svetim obredima nisu upotrebljavali nijedan drugi jezik osim grčkog i latinskog. Tada papa, u velikoj brizi da se ne krnji vjera i drevna disciplina, pozove Metoda u Rim i zatraži da se okrivljen opravda i očisti. Kako je on uvijek bio spreman da se podloži i uzdajući se u svjedočanstvo svoje savjesti, bilo mu je lako 880. godine pred papom Ivanom VIII. i biskupima dokazati da je on točno i ustrajno sačuvao i druge revno učio onoj vjeri, koju je u nazočnosti i uz povlađivanje Hadrijana II. prisegom potvrdio na grobu apostolskog prvaka: što se pak tiče slavenskog jezika u bogoslužju, to je činio iz opravdanih razloga s pravom i dopuštenjem samoga pape Hadrijana II. Ovom se izjavom obranio od svake sumnje i krivnje, tako da ga je papa odmah shvatio i potvrdio njegovu nadbiskupsku vlast i poslao ga natrag među Slavene. Osim toga, izabравši nekoliko biskupa kojima je Metod trebao biti na čelu i koji će mu pomagati u upravljanju kršćanskom stvari, odasla ga u Moravsku s časnom pismenom preporukom i samostalnom punomoći. Sve je to papa kasnije potvrdio pismom poslanim Metodu kad su ga opet zlobnici iz mržnje okrivljivali. Stoga je on mirne duše, sjedinjen najtješnjom vezom ljubavi i vjere s papom i čitavom rimskom Crkvom, još budnije i ustrajnije ispunjavao povjerenu mu službu; nije se dugo trebalo čekati na izvrstan plod njegova rada. Kad je sam priveo katoličkoj vjeri češkog kneza Borivoja,⁴⁰ a zatim uz pomoć nekog svećenika i njegovu ženu Ljudmilu, uspio je doskora toliko te se kršćansko ime u onom narodu na široko i na daleko raširilo. U isto je vrijeme i sam marljivo radio na tomu da se svjetlo Evandjelja unese u Poljsku gdje je, kad je nešto kasnije prošao srednju Galiciju, utemeljio biskupsku stolicu u Lavovu. Odatle je, kako se pripovijeda, pošao u Moskvu i podigao biskupsku stolicu u Kijevu. S ovim se doista neuvelim lovor-vijencima povrati k svojim u Moravsku i, videći da mu se primiče kraj, označi sam sebi nasljednika; opomenuvši svećenstvo i puk na krepost zadnjim opomenama, (Metod) blago završi onaj život koji mu je bio put prema nebu. Kao Rim za Ćirilom, tako je Moravska tugovala za umirućim Metodom, izgubljenoga tražila i svim načinima počastila njegovo mrtvo tijelo.

Mi se, časna braćo, preugodno sjećamo ovih događaja; nas pak dira kad pogledamo daleko unatrag na sjajni vez slavenskih naroda, začet predivnim počecima s rimskom Crkvom. Jer ova dva širitelja kršćanskog imena o kojima govorimo, poslani su istina iz Carigrada k poganskim narodima, ali je ipak njihovo poslanstvo moralo uslijediti ili na zapovijed ove Apostolske stolice kao središta katoličkog je-

---

40 Češki knez Borivoj i žena mu Ljudmila prihvate kršćanstvo nastojanjem Metodovih učenika. Usp. F. Dvornik, *Les Slaves*, str. 100–101 i 137. U Borivojevoj kneževini živio je sv. Ivan Hrvat. Usp. F. Šanjek, *Ivan Hrvat*, *Croatica christiana periodica*, IV (1980) 5, str. 165–166.

dinstva, ili se moralo, a to je ne jedanput učinjeno, valjanim i svetim načinom odobriti. I uistinu, ovdje u gradu Rimu dali su račun o preuzetoj apostolskoj službi i odgovorili na optužbe; ovdje kod groba Petra i Pavla zakleli su se na katoličku vjeru, zajedno s vlašću primili biskupsku posvetu, pridržavši razliku redova, ustrajali u svetoj službi. Napokon, ovdje je zamoljena upotreba slavenskog jezika u svetim obredima, te se ove godine napunilo deset stoljeća otkako je papa Ivan VIII. moravskom knezu Svatopluku ovako pisao:

„Slavenski jezik... kojim odjekuje Bogu dostojna slava, s pravom hvalimo i naređujemo da se u istom jeziku slava i djela Krista Gospodina našega naviještaju. Niti ima što protiv vjere ili zdrave nauke da se u istom slavenskom jeziku pjevaju mise ili čita sveto Evandjelje ili božanska štiva staroga i novoga zavjeta dobro prevedena i protumačena i pjevaju sve ostale službe časova.”⁴¹

Ovaj običaj posvetio je poslije mnogih zgoda Benedikt XIV. pismom od 25. kolovoza 1754. godine.⁴² – Rimski pape, koliko god puta su ih knezovi koji su bili na čelu onim narodima koje su Ćiril i Metod obratili na kršćanske obrede molili pomoć, nisu nikada skrivali u tom da s njihove strane ne bi bilo blagonaklonosti u pomoći, čovjekoljublja u pouci, blagohotnosti u davanju savjeta i u svemu, gdje god se moglo, najbolja volja. Uostalom, Rastislav, Svatopluk, Koceľ, sveta Ljudmila i Boris iskusili su od naših predšasnika osobitu ljubav prema okolnostima vremena.

Ćirilovom i Metodovom smrću nije prestala niti popustila očinska briga rimskih papa za slavenske narode, već se ona uvijek jasno očitovala kad god su štitili kod njih svetost vjere i opće blagostanje. Uistinu, papa Nikola I. poslao je Bugarima svećenike da pouče narod, a biskupe Populonije i Porta iz grada Rima⁴³ da organiziraju novu kršćansku zajednicu. Isto tako je i sam u čestim prepirkama o svetom pravu preljubazno dao odgovore koje hvale i u njima vide veliku razboritost isti oni koji su inače manje skloni rimskoj Crkvi. I nakon tužne nesreće raskola slava ide Inocentu III. koji je s katoličkom Crkvom sjedinio Bugare, a Grguru IX, Inocentu IV, Nikoli IV. i Eugenu IV. što su ih u sjedinjenoj milosti zadržali. – Slično je na osobit način sjala ljubav naših predšasnika prema Bosancima i Hercegovcima, zavedenih kugom opakih nazora, naime ljubav Inocenta III. i Inocenta IV, koji su nastojali iščupati bludnju iz srdaca; Grgura IX, Klementa VI. i Pija II, koji su htjeli stalno učvrstiti stupnjeve svete vlasti u onim pokrajinama.⁴⁴ Niti se

41 *Industriae tuae*, vidi str. 33 u rukopisu.

42 Aluzija na konstituciju Benedikta XIV. „Ex pastoralis munere” od 15. (ne 25.!) kolovoza 1754. kojom papa nalaže da se svi svećenici *slavensko-latinskog* obreda u misi i časoslovu služe knjigama na glagoljici (*characteribus Hieronimianis*). Usp. J. Fućak, *Šest stoljeća*, str. 122–123.

43 Na traženje Bugara papa Nikola I. poslao je Formoza, biskupa Porta, i Pavla, biskupa Populonije. Usp. F. X. Seppelt, *Storia dei papi*, sv. I, Roma 1962, str. 362.

44 Aluzija na pojavu tzv. *bosanske hereze* o kojoj u našoj historiografiji postoji obilna literatura. Usp. J. Šidak, *Studije o „Crkvi bosanskoj” i bogumilstvu*, Zagreb 1975; F. Šanjek, *Bosansko-humski krstjani*, Zagreb 1975.

može reći da su Inocent III, Nikola IV, Benedikt XI. i Klement V. malenu i posljednju brigu uložili na Srbe, od kojih su vrlo brižno odvratili lukavo skovane varke da se oslabi (njihova) vjera. Isto tako su Dalmatinci i Liburni, zbog svoje ustrajnosti u vjeri, stekli izmjenične usluge u Ivana X, Grgura VII, Grgura IX, Urbana IV, osobitu milost i vrlo važno priznanje. — Napokon u samoj srijemskoj Crkvi, koja je u VI. stoljeću navalama barbara razorena i poslije svetom revnošću svetog Stjepana I. ugarskog kralja nanovo sagrađena, imade mnogo spomenika blagohotnosti Grgura IX. i Klementa XIV.

Stoga i mi uviđamo da treba Bogu zahvaliti, što nam se pruža zgodna prilika ugoditi slavenskim narodima i poraditi na njihovu opću korist s ne manjom gorivošću nego što se je u svako vrijeme opažalo u naših predšasnika. Ovo nam je naim pred očima, ovo jedino želimo: nastojati svom snagom da se narodi slavenskog imena većim brojem biskupa i svećenika poučavaju, da se u ispovijedanju prave vjere i u poslušnosti prema pravoj Crkvi Isusa Krista učvrste, te svakog dana iskustvom sve više osjete koliko obilje dobara od naredaba katoličke Crkve utiče u domaću zajednicu i sve staleže u državi. Jer one crkve zahtijevaju za sebe najviše i najveću našu skrb, tako da nema ništa što bismo žarče željeli nego da uzmognemo obratiti brigu na njihovu korist i sreću, te ih imati sve u neprekidnoj zajednici povezane s nama, što je najveća i najljepša veza blagostanja. Još preostaje da naše odluke prati i da ono što smo poduzeli usreći milosrdem bogati Bog. Zbog toga uzimamo kod njega kao zagovornike Ćirila i Metoda, slavenske učitelje, čije štovanje želimo umnožiti i nadamo se da će nam ubuduće pomagati njihova nebeska zaštita.

Stoga, određivši peti dan mjeseca srpnja kao stalan (blagdan), kojega je sretne uspomene Pio IX. ustanovio, nalažemo da se uvrsti u kalendar rimske i sveopće Crkve te da se svake godine slavi svetkovina Ćirila i Metoda časoslovom i vlastitom misom, *cum ritus duplicis minoris*, kako je to Sveti zbor za zakonite obrede odobrio.

Vama pak, časna braćo, nalažemo da se pobrinete ovo naše pismo javno proglašiti; sve što je u njemu propisano neka obdržavaju svi iz reda svećeničkoga, koji obavljaju božanski časoslov po obredu rimske Crkve, u svojim crkvama, pokrajinama, gradovima, biskupijama i redovničkim kućama. Napokon želimo, da se na vaš savjet i bodrenje općenito mole i prose Ćiril i Metod, da svojom milošću, koju su primili od Boga, kršćanstvo na cijelom Istoku štite, moleći katolicima ustrajnost, a otpadnicima volju da se s pravom Crkvom opet sjedine.

Ovo gore napisano nalažemo kao tako odobreno i utvrđeno, unatoč izdanim od svetog Pija V. pape i drugim apostolskim konstitucijama o reformi časoslova i misala, isto tako i ustanovama i običajima, pa makar kako bili stari, te unatoč svemu drugomu što je tome protivno.

Kao znak nebeskih darova i zalog naše osobite dobrohotnosti, podijeljujemo apostolski blagoslov ljubežno u Gospodinu svima vama, časna braćo, čitavom kleru i puku vam svakom pojedinom povjerenom.

Dano u Rimu kod svetog Petra, dana 30. rujna 1880. godine, treće godine naše-ga pontifikata.

Leon papa XIII.

INDUSTRIAE TUAE

PISMO PAPE IVANA VIII. MORAVSKOM KNEZU
SVATOPLUKU^{4 5} LIPNJA 880. GODINE.

(Izd. PL 126, st. 904–906; MG. Ep. VII, str. 222–224;
Radovi Staroslavenskog instituta 4, Zagreb 1960, str. 72–73;
preveo prof. Anđelko L. Fazinić)

Dragom sinu Svatopluku, slavnom knezu!

Tvojoj brižljivosti želimo staviti do znanja, da je naš subrat Metod, prečasnii nadbiskup svete moravske Crkve, s tvojim povjerenikom Semiziznom došao posjetiti (ad limina) stolicu svetih apostola Petra i Pavla i pred nas prvosvećenika; iz njegova smo jasnog izvještaja saznali za tvoju iskrenu odanost i raspoloženje čitavog tvog naroda, koje gajite prema apostolskoj stolici i našem očinstvu. Nadahnuti božanskom milošću niste naime dali prednost drugim vladarima ovoga svijeta, nego ste htjeli da vam prvak apostolskog zbora, blaženi Petar i njegov zamjenik budu zaštitnikom i u svemu pomoćnikom i braniteljem. Izabrao si ga vjernom ljubavlju zajedno sa sebi odanim plemstvom i s čitavim narodom svoje zemlje, te podlažući se do kraja zaštiti njegovoj i njegova zamjenika želiš, uz pomoć Božju, pobožnim osjećajem ostati mu vjeran kao najodaniji sin. Zbog tolike vjernosti i odanosti tvoje i tvojega naroda širimo svoje apostolske ruke i grlimo te kao što se neizmjernom ljubavlju grli jedinac sin, a sve tvoje vjerne primamo pod okrilje našeg očinstva kao Gospodnje ovce nama povjerene te ih želimo brižljivo hraniti životvornom hranom. Nastojimo preporučivati te svemogućem Gospodinu svojim ustrajnim molitvama, da zaslugama svetih apostola uzmogneš na ovom svijetu svladati sve protivštine, a poslije slaviti pobjedu u nebeskom kraljevstvu s Kristom našim Bogom.

Dakle, ovog vašeg Metoda, dičnog vašeg nadbiskupa zapitali smo pred prisutnom braćom biskupima da li simbol prave vjere tako vjeruje i tako pjeva u svečanim svetim misama kako to čini sveta rimska Crkva i kako su proglasili i predali sveti oci na šest svetih općih sabora, prema evandeoskom autoritetu Krista, našega Boga. On (tj. Metod) je izjavio da se pridržava i pjeva prema evandeoskom i apostolskom nauku, kako uči sveta rimska Crkva i kako su predali (sveti) oci. Mi smo pak našli da je on pravovjeran i probitačan u svim crkvenim naucima i korisnim ustanovama, pa vam ga ponovno šaljem o da upravlja povjerenom mu Božjom crkvom^{4 6} i naređujemo da ga primite kao svoga pastira dostojnom počašću, poštovanjem i radosnom dušom, jer smo naredbom svoje apostolske vlasti potvrdili njegov nadbiskupski privilegij i odredili da Božjom pomoću ostane zauvijek na snazi, kao što i vlašću naših predšasnika stoje utvrđena i potvrđena prava i privi-

45 Velikomoravski knez (870–894). Uz pomoć Franaka istisnuo kneza Rastislava. Za njegova vladanja istisnuta je slavenska liturgija iz Moravske. Usp. F. Dvornik, *Les Slaves*, str. 90–101.

46 Božjom crkvom, tj. srijemskom nadbiskupijom. Usp. bilj. 34.

legiji svih Božjih crkava, tako da on prema kanonskoj tradiciji vodi brigu o svim crkvenim poslovima i da ih obavlja kao da ga Bog gleda. Gospodnji narod je naime njemu povjeren i za njihove duše morat će položiti račun. Također smo svećenika po imenu Vikinga,⁴⁷ kojega ste nam poslali, posvetili kao izabranog biskupa svete nitranske Crkve,⁴⁸ te naređujemo i hoćemo da u svemu bude poslušan svome nadbiskupu, kako određuju sveti kanoni.⁴⁹ Isto tako pristankom i brigom samog nadbiskupa pošalji nam u prikladno vrijeme vrijednog svećenika ili đakona, kojega ćemo isto tako posvetiti za biskupa u drugoj crkvi, gdje budeš smatrao da je potrebna biskupska briga. Tako će s ovom dvojicom od nas posvećenih biskupa spomenuta vaša nadbiskupija moći kasnije posvećivati prema apostolskom dekretu (biskupe) za druga mjesta, gdje bi biskupi morali i mogli časno živjeti. Naređujemo pak svećenicima, đakonima i klericima bilo kojeg reda, bilo Slavenima ili (pripadnicima) bilo kojeg naroda koji stanuje unutar granica tvoje pokrajine, da budu u svemu podložni i poslušni spomenutom našem subratu, vašem nadbiskupu, da ništa ne rade bez njegovog znanja. Ako bi se našlo buntovnika i neposlušnih koji bi se usudili praviti sablazan ili raskol i ne bi se ni najmanje popravili poslije prve ili druge opomene, naređujemo da se kao sijači korova u ime naše vlasti izbace iz vaših crkava i krajeva prema snazi odredaba, koje smo njemu dali i vama upravili.

Zatim s pravom odobravamo slavensko pismo, koje je pronašao neki filozof Konstantin, a kojim se dostojno slavi Boga, te naređujemo da se istim jezikom propovijedaju i razglasuju djela Krista našega Gospodina. Sveta nas vlast opominje da Gospodina ne slavimo samo na trima jezicima, već na svima, jer naređuje: „Hvalite Gospodina svi puci, slavite ga svi narodi,”⁵⁰ a apostoli ispunjeni Duhom Svetim propovijedali su svim jezicima veličanstvena djela Božja. Tako i Pavao, nebeska trublja, gromko opominje: „Neka svaki jezik prizna da je Gospodin naš Isus Krist u slavi Boga Oca.”⁵¹ On nas također o tim jezicima dovoljno i jasno upozorava u prvoj poslanici Korinćanima, kad kaže da Božju crkvu gradimo služeći se jezicima. Zacijelo nije protivno zdravoj vjeri i nauci ako se pjevaju mise ili čita sveto Evanđelje ili božanska čitanja Novoga i Staroga zavjeta, dobro prevedena i protumačena, ili ako se pjeva čitava služba časova na tom istom slavenskom jeziku. Naime, onaj koji je stvorio tri glavna jezika, hebrejski, grčki i latinski, stvorio je i sve ostale jezike na svoju hvalu i slavu. Ipak naređujemo da se u svim crkvama vaše zemlje radi veće časti Evanđelje čita na latinskom, a zatim neka se navješćuje prevedeno na slavenski jezik, budući da narod ne razumije latinski. Izgleda da se tako čini u nekim crkvama. Ako pak se tebi i tvojim sucima više sviđa slušati mise na latinskom jeziku, naređujemo da ti se mise slave na latinskom.

Dano u mjesecu lipnju, trinaeste indikcije, 880. godine.

---

47 Wiching, predstavnik latinskog klera u Moravskoj. Usp. F. Dvornik, *Les Slaves*, str. 92–97.

48 Nitra, grad u Slovačkoj, istočno od Bratislave.

49 Can. apost. 35; F. Grivec – F. Tomšič, *Constantinus*, str. 73, bilj. 2.

50 Ps. 116, 1.

51 Fil. 2, 11.

RÉSUMÉ

En 1980, les pensées et les coeurs des chrétiens, particulièrement ceux des pays slaves, se sont tournés vers les figures des saints Cyrille et Méthode. Le 31 décembre dernier, dans une lettre apostolique (Egregiae virtutis), le pape Jean Paul II déclara les apôtres slaves comme copatrons auprès de Dieu de toute l'Europe.

Dans sa lettre, le souverain pontife commémora le centième anniversaire de l'encyclique Grande munus du 30 septembre 1880, par laquelle le grand pontife Léon XIII rappelait à toute l'Eglise la figure et l'activité évangélique des apôtres slaves, et le onzième centenaire de la lettre Industriae tuae (juin 880), par laquelle Jean VIII loue et recommande l'usage de la langue slave dans la liturgie, afin que „dans la même langue soient proclamées les louanges et les oeuvres de Notre Seigneur Jésus-Christ.”

La proclamation des saints Cyrille et Méthode comme copatrons de l'Europe, à côté de saint Benoît, correspond parfaitement aux signes de notre époque. Cela advient dans l'année 1980, durant laquelle les deux Eglises, catholique et orthodoxe, sont entrées dans l'étape d'un dialogue décisif qui a commencé dans l'île de Patmos. Cette proclamation veut en même temps être un témoignage pour les hommes d'aujourd'hui de la priorité donnée à l'annonce de l'Évangile pour laquelle ont travaillé les apôtres slaves. Une telle annonce a été un moyen d'union entre les divers peuples de l'Europe naissante et a assuré à l'Europe d'aujourd'hui un commun patrimoine spirituel et culturel.

De ce commun héritage cyrillo-méthodien, les Croates partagent l'écriture glagolitique, une première traduction des textes bibliques, le privilège séculaire d'une liturgie dite paléoslave (ou paléocroate) et la traduction slavonne des légendes et des vies des saints qui furent à l'origine de la littérature croate.

On présente ici, en version croate, les documents pontificaux susmentionnés, afin des mieux saisir la signification de la lettre Egregiae virtutis de Jean Paul II.